

ЖАМИЯТДА АЁЛЛАРНИНГ ЎРНИ: ТАРИХИЙ ТАҲЛИЛ ВА ЗАМОНАВИЙ ТЕНДЕНЦИЯЛАР

РОЛЬ ЖЕНЩИН В ОБЩЕСТВЕ: ИСТОРИЧЕСКИЙ АНАЛИЗ И СОВРЕМЕННЫЕ ТЕНДЕНЦИИ

THE ROLE OF WOMEN IN SOCIETY: HISTORICAL ANALYSIS AND MODERN TRENDS

Amonova Umida Sharif qizi

Qashqadaryo viloyat Ma'muriy sudi, Sudya katta yordamchisi
Berdax nomidagi QDU, 5-kurs talabasi

Амонова Умида Шариф қизи

Старший помощник судьи, Кашкадарьинского областного административного суда, Студент 4-го курса КГУ им. Бердаха

Amonova Umida Sharif qizi

Senior Assistant judge of Kashkadarya Regional Administrative Court
4th year student of KarSU n.a. Berdakh

<https://doi.org/10.5281/zenodo.18871228>

Аннотация. Мазкур мақолада жамият тараққиётида аёлларнинг ўрни тарихий ва замонавий нуқтаи назардан таҳлил қилинади. Аёлларнинг ижтимоий, сиёсий, иқтисодий ва маънавий ҳаётдаги иштироки, шунингдек, гендер тенгликни таъминлашга қаратилган халқаро ва миллий ҳуқуқий асослар ёритилади. Ўзбекистон Республикасида хотин-қизларни қўллаб-қувватлаш бўйича амалга оширилаётган давлат сиёсати, қабул қилинган норматив-ҳуқуқий ҳужжатлар ва амалий механизмлар таҳлил этилади. Шунингдек, Халқаро хотин-қизлар ва қизлар илм-фанда куни муносабати билан республикада ўтказилаётган тадбирлар давлат гендер сиёсатининг амалий ифодаси сифатида баҳоланади.

Аннотация. В данной статье анализируется роль женщин в развитии общества с исторической и современной точек зрения. Рассматривается участие женщин в социальной, политической, экономической и духовной жизни, а также международно-правовые и национальные основы обеспечения гендерного равенства. Анализируются государственная политика Республики Узбекистан в сфере поддержки женщин, принятые нормативно-правовые акты и механизмы их реализации. Особое внимание уделяется празднованию Международного дня женщин и девочек в науке как практическому проявлению государственной гендерной политики.

Abstract. This article analyzes the role of women in the development of society from historical and modern perspectives. It examines women's participation in social, political, economic, and spiritual life, as well as the international and national legal frameworks for ensuring gender equality. The study highlights the state policy of the Republic of Uzbekistan aimed at supporting women, adopted legal acts, and implementation mechanisms. Particular attention is paid to the celebration of the International Day of Women and Girls in Science as a practical manifestation of state gender policy.

Калит сўзлар: аёллар, гендер тенглик, инсон ҳуқуқлари, давлат сиёсати, ижтимоий ҳимоя, ҳуқуқий кафолатлар, сиёсий иштирок, иқтисодий мустақиллик.

Ключевые слова: женщины, гендерное равенство, права человека, государственная политика, социальная защита, правовые гарантии, политическое участие, экономическая независимость.

Keywords: women, gender equality, human rights, state policy, social protection, legal guarantees, political participation, economic independence.

Жамият тараққиётининг барча босқичларида аёлларнинг ўрни муҳим аҳамият касб этган. Буюк мутафаккирлар аёлнинг нафақат оиладаги, балки жамият ҳаётидаги беқиёс аҳамиятини таъкидлаб келганлар. Шу билан бирга, замонавий ҳуқуқий давлат ва фуқаролик жамияти шароитида аёлларнинг мавқеи фақат маънавий қадриятлар билан эмас, балки **конституциявий ва қонунчилик кафолатлари** билан белгиланади. Гендер тенглик масаласи бугунги кунда халқаро ҳуқуқнинг устувор йўналишларидан бири ҳисобланади.

Тарихий манбаларда аёллар жамиятнинг маънавий устун сифатида эътироф этилган. Бироқ турли даврларда уларнинг ҳуқуқий мақоми бир хил бўлмаган. Айрим даврларда ижтимоий чекловлар мавжуд бўлган бўлса, бошқа даврларда аёллар давлат бошқарувида ҳам иштирок этган. Ҳуқуқий нуқтаи назардан қаралганда, аёлларнинг тенг ҳуқуқчилиги ғояси инсон ҳуқуқлари концепциясининг ривожланиши билан узвий боғлиқдир.

XVIII–XIX асрларда шаклланган табиий ҳуқуқ назарияси барча инсонлар тенг ҳуқуқларга эга эканлигини илгари сурди.

Аёллар ҳуқуқларини таъминлаш халқаро ҳуқуқнинг мустақил йўналишига айланган. БМТ томонидан қабул қилинган “Хотин-қизларга нисбатан камситишларнинг барча шакллари бартараф этиш тўғрисида”ги Конвенция (CEDAW) давлатларга гендер тенгликни таъминлаш бўйича аниқ мажбуриятлар юклайди.

Шунингдек:

- Инсон ҳуқуқлари умумжаҳон декларацияси
- Фуқаролик ва сиёсий ҳуқуқлар тўғрисидаги халқаро пакт
- Барқарор ривожланиш мақсадларининг 5-мақсади (Gender Equality)

аёллар ҳуқуқларини ҳимоя қилишнинг халқаро стандартларини белгилаб беради.

Ўзбекистон Республикаси Конституциясида эркаклар ва аёлларнинг тенг ҳуқуқчилиги мустаҳкамланган. Сўнгги йилларда қуйидаги муҳим норматив-ҳуқуқий ҳужжатлар қабул қилинди:

1. “Хотин-қизлар ва эркаклар учун тенг ҳуқуқ ҳамда имкониятлар кафолатлари тўғрисида”ги Қонун
2. “Хотин-қизларни тазйиқ ва зўравонликдан ҳимоя қилиш тўғрисида”ги Қонун
3. Оила кодексига киритилган ўзгартиришлар

Ушбу қонунлар:

- гендер тенглик принципларини институционаллаштирди;
- давлат органларига аниқ мажбуриятлар юклайди;
- ҳуқуқий ҳимоя механизмларини жорий этди.

“Аёллар дафтари” тизими эса ҳуқуқий сиёсатнинг амалий ифодаси бўлиб, ижтимоий ҳимоя механизмларини индивидуаллаштиришга хизмат қилмоқда.

Давлат сиёсатининг амалий ифодаси сифатида хотин-қизларни қўллаб-қувватлаш чора-тадбирлари:

1. Иқтисодий ўйналиш

- имтиёзли кредитлар
- субсидиялар
- касб-хунарга ўқитиш
- ўзини ўзи банд қилиш дастурлари

Бу чоралар аёлларнинг иқтисодий мустақиллигини таъминлашга хизмат қилмоқда.

2. Сиёсий иштирок

Парламент ва маҳаллий кенгашларда аёллар вакилликнинг ошиши қонун ижодкорлиги жараёнида гендер манфаатларни инобатга олиш имконини бермоқда.

3. Таълим ва ижтимоий ҳимоя

- олий таълимга алоҳида грантлар
- тиббий хизматларни такомиллаштириш
- ижтимоий ёрдам дастурлари

Халқаро хотин-қизлар ва қизлар илм-фанда куни: давлат сиёсатининг муҳим кўрсаткичи. 11 февраль – Халқаро хотин-қизлар ва қизлар илм-фанда куни муносабати билан Ўзбекистон Республикасида кенг кўламли илмий-анжуманлар, форумлар ва давра суҳбатлари ташкил этилмоқда.

Мазкур тадбирлар:

- ёш олималарни рағбатлантириш;
- илмий фаолликни ошириш;
- гендер тенгликни амалий таъминлаш мақсадларига хизмат қилмоқда.

Бу ҳолат давлатнинг гендер сиёсатини амалга оширишда декларатив эмас, балки амалий ёндашувни танлаганини кўрсатади.

Швеция, Германия, Япония ва Руанда тажрибаси шуни кўрсатадики, гендер тенглик фақат қонун қабул қилиш билан эмас, балки институционал механизмлар ва ижтимоий онгни ўзгартириш орқали таъминланади.

Таҳлиллар шуни кўрсатадики, жамият тараққиётида аёлларнинг ўрни стратегик аҳамиятга эга. Гендер тенгликни таъминлаш – бу фақат ижтимоий масала эмас, балки ҳуқуқий давлат қуришнинг ажралмас қисми ҳисобланади. Ўзбекистонда амалга оширилаётган ислохотлар миллий қонунчиликни халқаро стандартларга мослаштириш ва аёлларнинг ҳуқуқий мақомини мустаҳкамлашга хизмат қилмоқда.

Келгусида:

- гендер экспертисини кучайтириш
- ҳуқуқни қўллаш амалиётини таҳлил қилиш
- рақамли иқтисодиётда аёллар иштирокини ошириш устувор вазифалардан бири бўлиб қолади.

Adabiyotlar, References, Литературы:

1. Ўзбекистон Республикасининг Конституцияси. – Тошкент, 2023.
2. “Хотин-қизлар ва эркаклар учун тенг ҳуқуқ ҳамда имкониятлар кафолатлари тўғрисида”ги Ўзбекистон Республикасининг Қонуни, 2019 йил 2 сентябрь.
3. “Хотин-қизларни тазйиқ ва зўравонликдан ҳимоя қилиш тўғрисида”ги Ўзбекистон

Республикасининг Қонуни, 2019 йил 2 сентябрь.

4. Ўзбекистон Республикасининг Оила кодекси. – Тошкент.
5. Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women (CEDAW), 1979.
6. Universal Declaration of Human Rights, 1948.
7. International Covenant on Civil and Political Rights, 1966.
8. United Nations. Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development. – 2015.
9. Мирзиёев Ш.М. Янги Ўзбекистон стратегияси. – Тошкент: Ўзбекистон, 2021.
10. Gender Equality Strategy of the Republic of Uzbekistan (2020–2030).
11. World Economic Forum. Global Gender Gap Report. – Latest edition.
12. OECD. Gender Equality in Public Life. – Paris.